

МІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра психології і туризму

КУРСОВА РОБОТА з
психології

на тему: «Психологічні особливості комунікації вчителя з батьками»

Студентки 2 курсу групи Сл(укр) 03-21
педагогічного факультету
романо-германської та української філології
Спеціальності 014 Українська мова і література,
англійська мова, зарубіжна література
Телюк Софії

Науковий керівник: викладач кафедри
психології і туризму Пліш Г.Й.

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

_____	_____
(прізвище та ініціали)	(підпис)
_____	_____
(прізвище та ініціали)	(підпис)
_____	_____
(прізвище та ініціали)	(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ТА БАТЬКІВ.....	5
1.1. Соціально-педагогічне партнерство як форма взаємодії вчителя та батьків.....	5
1.2. Закордонний досвід в провадженні педагогіки партнерства.....	10
Висновки до першого розділу	14
РОЗДІЛ 2 ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТЕРСТВА МІЖ ВЧИТЕЛЕМ ТА БАТЬКАМИ.....	15
2.1. Загальні уявлення про перешкоди у партнерстві та їх класифікація.....	15
2.2. Комунікативні бар'єри в спілкуванні вчителя та батьків.....	16
2.3. Рекомендації щодо подолання перешкод на шляху реалізації соціально-педагогічного партнерства.....	19
Висновки до другого розділу	23
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	26
РЕЗЮМЕ.....	28

ВСТУП

Сучасна система освіти в Україні динамічно змінюється та вимушена гнучко адаптуватися до мінливих соціально-економічних умов. З одного боку, це пов'язано з глобалізаційними тенденціями та цифровізацією освіти, з іншого боку, з такими викликами, як пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19) та повномасштабна військова агресія Росії в Україні. Такі стрімкі та масштабні події впливають як на зміст, так і на форми провадження освіти, а також загалом на сукупність відносин всіх учасників освітнього процесу, зокрема вчителів, учнів та батьків.

Комунікація вчителя з батьками завжди була невід'ємною частиною навчально-виховного процесу, особливо в молодшій школі. Партнерство як головна форма взаємодії вчителя з батьками, та зосередженість такої взаємодії навколо дитини, стали однією з головних тенденцій Нової української школи. Та з настанням непереборних обставин (пандемія, воєнний стан) таке партнерство зазнало суттєвих змін. В умовах війни комунікація вчителів та батьків змінилася. Сьогодні особливий фокус уваги зосереджено навколо психологічного стану учасників освітнього процесу. Відтак дослідження психологічних особливостей комунікації вчителя з батьками є **актуальним** та необхідним для реалізації їх ефективної взаємодії.

Мета дослідження полягає у розкритті психологічних особливостей партнерської комунікації вчителя початкової школи з батьками в умовах очної, дистанційної та гібридної форм навчання, з урахуванням особливостей соціально-історичного контексту (воєнного стану).

Завданнями дослідження є:

- розкрити поняття партнерства між вчителем та батьками;
- проаналізувати комунікативні бар'єри в спілкуванні вчителя та батьків;

- сформулювати рекомендації щодо покращення комунікації вчителя з батьками в умовах очного, дистанційного та гібридного навчання.

Об'єктом дослідження є комунікація вчителя початкової школи з батьками.

Предметом дослідження є комунікативні бар'єри в спілкуванні вчителя та батьків.

Гіпотеза: комунікативні бар'єри в спілкуванні вчителя та батьків негативно впливають на розвиток їх партнерської взаємодії.

Методи дослідження – теоретичний аналіз наукових та літературних джерел, синтез, систематизація і порівняння науково-теоретичного матеріалу, узагальнення.

Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

Результати дослідження можуть бути використані педагогами, дитячими психологами та психотерапевтам.

РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ТА БАТЬКІВ

1.1. Соціально-педагогічне партнерство як форма взаємодії вчителя та батьків

З активним розвитком суспільства, різних галузей науки та техніки, люди приходять до чогось нового з метою вдосконалення. Цей динамічний процес не оминув і освітню галузь, адже виховання по-старому уже не вписується в новий освітній простір для нового покоління дітей. Донедавна, навчання в школі було ідеологічним. З кожної дитини, попри її особливості та здібності намагалися зробити «члена колективу», який би нічим не відрізнявся та говорив і думав як всі інші. Вплив батьків ігнорували та намагалися звести нанівець. Втручання батьків у виховний процес відбувалося лише коли поведінка їх дітей виходила за рамки дисципліни. З часом радянські наративи втратили свою актуальність, а все, що нагадувало про них викликало роздратування у батьків та вчителів. Але форма виховної роботи, як можна спостерігати, мало чим змінилася. Виховні години, класні збори, які організовують з причини невідповідної поведінки вихованців; позаурочні бесіди на яких діти б'ють байдики та нудьгують; всілякі тематичні акції, ініційовані не самими учнями та вимушена художня діяльність. Велика кількість таких заходів заплановані навіть не школою, але мають бути проваджені в усіх навчальних закладах, щоб потім, про виконання яких можна було звітувати в кінці року. Але про ефективність таких заходів не йдеться. На жаль, результативність вимірюється лише кілограмами паперу, а не позитивною користю для учасників. Батьки, зазвичай, не дуже цікавляться, які заходи були проведені школою і який вплив вони мають на дітей. Скоріше за все, їм або не бракує часу, або вони сприймають такі заходи як обов'язок, який для звіту та репутації школи, дитина має відвідати.

Велика кількість вітчизняних вчених відзначають особливе значення сім'ї у вихованні дитини. Як вважав В.О Сухомлинський, що з родини протоптується стежина до школи, а уже потім на життєву дорогу ведуть дітей два розуми, два досвіди здобуті у сім'ї та школі. Тобто школа та родина мають однаково

важливий вплив на особистість дитини. В такому тандемі школі відводиться організаційна роль, а саме забезпечення змісту навчального процесу, шляхів виховного впливу, заохочення батьків до співпраці, ознайомлення з інноваціями в галузі педагогіки, об'єднання спільних зусиль усіх учасників навчально-виховної роботи. Тоді як родина є первинним середовищем і фундаментом суспільства, де закладаються основи виховання та створюються усі необхідні умови для розвитку. Адже саме в сім'ї насаджуються моральні та гуманістичні цінності, традиції та звички [17].

Відомий педагог К. Ушинський наполягав на єдності виховних завдань школи та родини. На його думку, виховання, яке здійснюється в навчальному закладі має бути логічним продовженням сімейного виховання. Тому, що саме в сім'ї формуються основи моралі, а виховний заклад лише створює умови для реалізації внутрішнього потенціалу, закладеного в родині [18].

Як стверджував С. Миропольський, що сім'я має бути місцем, де закладаються засади релігійно-морального, фізичного, розумового, трудового та естетичного виховання. Він наголошував, що важливу роль в процесі виховання відіграє приклад дорослих, в тому числі батьків та вчителів. Саме вони мають слугувати еталоном правильного способу життя та гідним зразком для наслідування [10].

Напрямки співпраці школи та родини «за посередництвом дитини» досліджував А. С. Макаренко. Він визначав пріоритет школи у питанні виховання та наголошував, що школа не лише виховує дитину, а й допомагає батькам у вихованні. Педагог вважав, що зусилля сім'ї мають бути спрямовані на опанування новітніми методами виховання та на організацію сприятливої атмосфери у родині [7].

Тому, у зв'язку з низькою ефективністю старої моделі виховання виникає нагальна потреба в запровадженні більш ефективної форми навчання, яка буде спрямована на якісну співпрацю між батьками та вчителями задля сприяння заохоченню навчальних досягнень учнів.

З цих причин, пострадянську методику виховання витіснила ідея нової української школи, однією з головних задач якої є створення партнерської взаємодії між усіма учасниками навчального процесу. Якщо заглибитися в поняття партнерства, то можна визначити, що партнер, це той, хто бере участь у справі з ким-небудь. Отже, партнерство – це добровільна співпраця двох або кількох людей, що являє собою найвищу форму взаємодії.

Соціально-педагогічне партнерство можна розглядати як вид співпраці школи з батьками, яке базується на головній ролі навчального закладу в реалізації його особистісно-розвивальних функцій. Такий вид взаємодії залучає усіх, хто може оточувати учня, а саме родину, педагогів та адміністрацію школи. Головною ціллю соціально-педагогічного партнерства є активне залучення батьків в процес навчання завдяки створенню достатніх умов для привернення батьків до супроводу дитини у виховному процесі.

До основних принципів спільної діяльності школи та родини належать добровільність, довготривалість та взаємна відповідальність.

Під принципом добровільності, ми маємо на увазі можливість вільного вибору способу та міри залученості до співпраці. Дуже важливо, щоб батьки були проінформовані та підготовані, а також реально оцінювали свої можливості в тій чи іншій ситуації. Саме це дає чітку усвідомленість вибору, бо вибудовування співпраці на основах вимушеності не матиме позитивних результатів.

Одним з не менш важливих є принцип довготривалості, який несе в собі спрямованість учасників на сталий характер співпраці та готовність до створення спільних стратегічних планів. Адже, якщо співпраця між школою та сім'єю матиме безладний, хоча й інтенсивний характер, то такий вид взаємодії буде складно назвати партнерством.

Останнім важливим аспектом, який визначає партнерську співпрацю є взаємна відповідальність. Кожній родині, так само як і навчальному закладу,

варто визначитись, який рівень відповідальності має та може взяти на себе кожен з учасників. У випадку, якщо цього не дотримуватись, партнерська взаємодія матиме нерівноправний характер.

Як виразно визначений порядок взаємин усіх учасників виховного процесу, соціально-педагогічне партнерство має забезпечувати таке.

На рівні впливу сім'ї:

- створення атмосфери, яка буде мотивувати усіх учасників;
- об'єднання зусиль разом з навчальним закладом;
- опанування необхідних знань.

На рівні впливу педагога:

- мотивація до творчого підходу, пошук розв'язання проблем;
- концентрація на стосунках співпраці;
- осучаснення методів виховання та навчання (за потреби).

На рівні впливу адміністрації закладу:

- ретельний підбір кадрів відповідного рівня;
- створення усіх можливих умов для всебічного зростання педагога і його налаштованості до впровадження чогось нового.

На думку О. Матвієнко, підхід до партнерської взаємодії має низку недоліків серед яких варто зазначити: незадовільний рівень педагогічних знань батьків, що спричиняє те, що вчителі не можуть їх залучити в навчально-виховний процес; недієві традиційні форми та методи взаємодії навчального закладу з сім'єю; узагальнений характер співпраці, який являє собою безладне застосування індивідуальних, групових, колективних форм співпраці. Дослідниця вважає, що традиційний підхід потрібно вдосконалити за допомогою таких організаційних умов:

- встановлення єдиної системи виховання, для того, щоб у дитини формувалися гуманістичні цінності;

- розуміння усіма учасниками партнерської взаємодії мети та завдань гуманістичного виховання;
- здобуття вчителями інформацій про дитину, специфіку її сім'ї та виховні погляди батьків;
- створення умов для розвитку педагогічної просвіти батьків;
- формування співпраця сім'ї та вчителя у визначенні пріоритетів стосовно методології виховання;
- визначення ролі кожного учасника партнерської взаємодії [9].

Згідно з такими поглядами можна навести кілька орієнтирів щодо розрізнення партнерської та традиційної моделі школи.

Партнерська орієнтація

- чіткі обов'язки щодо спільної співпраці
- двостороннє спілкування
- культура розмаїття
- кожен учасник знає своє завдання і роль згідно зі спільною метою.
- цілі щодо навчання визначені обопільно

Традиційний підхід

- лише школа має сприяти заохоченню навчальних досягнень дитини.
- ініціатор діалогу школа
- культурні відмінності треба подолати
- неоднозначні ролі та велика дистанція для участі
- ціль визначена школою

Отже, людська особистість є результатом взаємодії. Педагогіка партнерства – підхід, що спрямований на розвиток максимально продуктивних і здорових відносин у процесі навчання. Для того, щоби освіта приносила користь та задоволення для усіх учасників навчально-виховного процесу, варто змінити підходи до партнерства замість традиційно авторитарного на більш сучасний особистісно орієнтований.

1.2. Зарубіжний досвід в провадженні педагогіки партнерства

2018 рік був особливим для всіх працівників навчальних закладів, адже цього року було впроваджено реформу «Нова українська школа». Підготовка до запуску цього проєкту відбувалася протягом двох попередніх років. За весь цей час була ретельно вивчена та обміркована світова практика та успішний досвід країн Європи, зокрема Фінляндії, Польщі, Канади та інших країн.

Виникнення концепції Нової української школи зумовило входження в активний ужиток українських освітян нового терміну – педагогіки партнерства. Це виправдано, адже педагогіка партнерства є однією з основних складників формули Нової української школи, в сутності якої лежить комунікація та співпраця між усіма учасниками навчального процесу. Далі буде розглянуто особливості спільної діяльності школи та батьків на матеріалі досвіду інших країн.

Досить відомим фактом є те, що система освіти Фінляндії є однією з найефективніших у світі. Це зумовлено тим, що їхня освіта вибудована на засадах довіри, рівності та свободи. Великою перевагою є те, що в фінських школах активно діють принципи рівності стосовно всіх учасників виховного процесу. Усі учні, батьки та вчителі рівні в правах. Саме через це вчителі відносяться до кожного учня та його батьків однаково та оцінюють усіх об'єктивно. Також відсутній поділ за соціальним статусом, адже ця інформація є конфіденційною, а будь-які анкетування подібного характеру заборонені. Отже, принцип рівності має меті не допустити зловживанням обов'язками та можливостями, зневажливе ставлення та нехтування чиеюсь думкою, розподіл за соціальним статусом.

Як зазначають дослідники системи освіти Фінляндії, батьки не втручаються в освітній процес, тому що вони довіряють навчальному закладу та вчителям. Це підкріплено тим, що устрій системи освіти чітко налаштований, а батьки також з усім ознайомлені. Комунікація з батьками здійснюється за допомогою

державної електронної системи, яка містить в собі інформацію про здобутки учня, його прогрес та зауваження.

Навчальний рік у школах Фінляндії розплановують за участі учня. Учитель повідомляє батьків про вимоги навчального плану, батьки зазначають, чого хочуть, щоб навчили їхню дитину, учень визначає, що йому було б цікаво. Усі очікування фіксуються на відповідній картці, щоб потім повернутись до них через пів року аби звіритись, чи в правильному напрямку рухаються, і, якщо потрібно внести корективи та в кінці року, щоб проаналізувати наскільки ефективно впорались з усіма поставленими задачами.

Отже, можна зробити висновок, що громада Фінляндії впевнена у своїй освітній системі та поважає кожного її представника. Сім'я довіряє вчителям навчального закладу у прийнятті вдалих рішень стосовно ефективного навчання їхніх дітей. Вчителі довіряють учням стосовно дбайливого та серйозного підходу до уроків. Учні довіряють своїм вчителям, бо переконані, що вони дають їм необхідні знання та навички, які будуть корисні їм у майбутньому [15].

Серед країн Східної Європи чільне місце за рівнем шкільної освіти посідає Польща. Польські навчальні заклади надають великого значення співпраці батьків та вчителів у вихованні нового покоління. А також, нові освітні реформи в Польщі направлені на високий рівень залученості батьків у роботу виховного закладу. Батьки мають право та можливість розв'язувати майже всі питання освіти та виховання, які стосуються їх дітей. Отже, увага акцентується на тому, що навчальний заклад ніби доповнює роль родини, яка по своїй сутності несе відповідальність за майбутнє учня.

Хоча польська освіта і наголошує на суттєвій ролі батьків, вона встановлює чіткі межі та правила спільної діяльності вчителів та батьків, які рівні між собою в правах. В першу чергу батьки завжди мають бути проінформовані стосовно освітніх вимог, ознайомлені щодо рівня розвитку їхньої дитини та про всі специфічні потреби дитини на цьому етапі. А також, вони мають усвідомлювати

цілі громадського виховання та приймати колективні рішення разом з педагогами щодо змісту освіти та навчальної програми.

Батьки можуть здійснювати вплив на навчальний заклад за допомогою батьківських рад та президій. Членами таких рад є представники від кожного класу та кілька спеціально призначених осіб для керування фінансовими звітами. Такий вигляд взаємодії дає можливість вчителям та батькам працювати згуртовано. Ця співпраця несе свої переваги для кожної зі сторін. Педагоги мають більше відомостей про потребу тієї чи іншої дитини та можуть розраховувати на підтримку батьків. А проінформованість батьків щодо справ навчального закладу та успішності дитини активно сприяє розвитку індивідуальності учнів.

Очевидно, що в польській системі освіти, батьківський вплив на виховний процес є досить значним. За відсутності представника батьків класу навчальний заклад не ухвалює жодних рішень. Саме тому, освітня система Польщі володіє значним арсеналом засобів, для того, щоб правильно організувати якісну співпрацю батьків та вчителів [14].

Не менш успішною від країн Європи за рівнем шкільної освіти є Канада. Управління освітою Канади здійснюється на трьох рівнях: федеральному, провінційному та місцевому. Федеральний уряд надає підтримку уряду провінції методом фінансування освітніх програм за допомогою грантів. Законодавча гілка федерального уряду захищає права етнічних, мовних та національних меншин. Провінційний уряд може займатися створенням законів стосовно освіти, формування програм і навчальних планів, фінансуванням шкільних рад тощо.

Для того, щоб батьки мали змогу бути залученими у виховний процес, у канадських школах створено Шкільні ради. Вони зазвичай формуються за релігійною або мовною приналежністю. Ради займаються поданням заявок на гранти, які мають за мету долучити батьків. Тому що, через мовні бар'єри, імміграцію або бідність можуть виникнути перепони на шляху створення умов для співпраці. До складу цих рад входять директори, вчителі та батьки. Шкільні

ради також активно співпрацюють з Комітетом із залучення батьків, адже вони роблять все можливе аби заохотити батьків до спільної діяльності.

Зустріч з батьками зазвичай здійснюється у двох форматах: загальношкільні збори та індивідуальні зустрічі. Загальні збори проводять один-два рази на рік з метою обговорення успіхів та інновацій, які можна було б впровадити. Про спілкування у форматі індивідуальної зустрічі домовляються заздалегідь. Батьки відвідують кожного вчителя та спілкуються з кожним по 15-20 хв. Це гарний спосіб дізнатися стосовно успішності дитини з того чи іншого предмету, щоб надалі мати можливість поліпшити результати.

У Канаді, формою спілкування вчителя з батьками є листування через електронну пошту. Зазвичай, батьки отримують повідомлення про якісь шкільні заходи, а також інформацію стосовно успішності дитини. Для регулярної комунікації батьків з вихователем діти щодня носять у школу спеціальні папки. В них знаходяться різні матеріали з виконаними завданнями, а також можуть бути додані записки від батьків. Вчитель щодня перевіряє ці папки, а потім в кінці тижня надсилає папку з фідбеком, додаючи якісь корисні матеріали або новини для батьків.

Отже, школи Канади завжди тримають в курсі батьків стосовно навчальних досягнень учня та докладають зусиль для залучення батьків до активної участі в справах шкільної спільноти. Канадські освітяни переконані, що партнерська взаємодія між вчителем та батьками сприяє покращенню успішності навчальних здобутків школяра [4].

Узагальнюючи увесь вищеописаний закордонний досвід педагогіки партнерства, можна переконатись що партнерська взаємодія є однією з основних складових навчально-виховного процесу. Такий підхід лежить в основі усіх освітніх реформ Фінляндії, Польщі та Канади. Грамотна перебудова системи освіти, переформування структури виховного процесу та утворення нової школи, яка була б цікавою для учнів, мала схвальні відгуки експертів як Західної Європи, так і України. Важливо наголосити, що при розробці формули Нової

української школи було досліджено та враховано вдалий досвід європейських країн. Саме тому, основу педагогіки партнерства формують такі принципи, як: повага, доброзичливе ставлення, довіра у взаєминах, діалог – взаємодія-взаємоповага, розподілене лідерство, принципи соціального партнерства [12].

Висновки до першого розділу

Освітня галузь, як і всі інші, прагне до самовдосконалення, адже традиційні методики виховання є недостатньо ефективними. Вітчизняні вчені наголошують на важливості співпраці сім'ї та школи, задля поліпшення навчальних досягнень дитини. У зв'язку з цим виникає потреба в альтернативі, яка буде спрямована на якісну співпрацю між усіма учасниками навчально-виховного процесу. Цією альтернативою стала концепція Нової української школи, яка мала на меті створення середовища для реалізації ефективного партнерства.

Концепція Нової української школи була сформована на базі аналізу успішного світового досвіду впровадження ідей партнерства, яке побудовано на засадах рівності, поваги, взаємопідтримки, чесності та ініціативності.

РОЗДІЛ 2 ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТЕРСТВА МІЖ ВЧИТЕЛЕМ ТА БАТЬКАМИ

2.1. Загальні уявлення про перешкоди у партнерстві та їх класифікація

Концепція Нової української школи передбачає активну взаємодію вчителя з батьками з метою поліпшення навчальних досягнень учня. Але на шляху реалізації ідеї соціально-педагогічного партнерства можуть виникати перешкоди, які сповільнюють або навіть інколи унеможливають здійснення цієї мети. Якими б не були ці перепони, їх потрібно здолати, адже комунікація необхідна в будь-якій сфері, а особливо, якщо ми говоримо про професійно-педагогічну діяльність. Тому що для професії «людина – людина» спілкування є невіддільною частиною, адже саме від нього залежить успіх. Для освітян є головним професійним знаряддям.

Як зазначає дослідниця О. Матвієнко, що у взаємодії сім'ї та школи можна помітити низку суперечностей, які виступають перепонами в створенні якісних партнерських відносин. До таких можна віднести:

- суперечність у вимогах суспільства стосовно батьківського виховання, які весь час зростають та об'єктивною реальністю, в якій рівень відповідальності батьків за дітей знижується;
- суперечність між задачею створення єдиного виховного середовища та вимушеним поділом цього середовища на сімейне та шкільне виховання;
- суперечність між існуванням потреби у співпраці батьків та вчителів та бездіяльністю з обох боків під час реалізації співпраці;
- суперечність між зміненими умовами життєдіяльності суспільства та шаблонністю діяльності школи у середовищі соціально-педагогічної взаємодії [9].

Особистісне спілкування в педагогічному середовищі є складним процесом, який пов'язаний з виникненням різних перешкод та труднощів. Труднощі призводять до ускладненого спілкування, яке може мати такі причини:

- **об'єктивні** (які не залежать від волі людини) та **суб'єктивні** (комплекс індивідуально-особистісних якостей людини);
- **первинні** (зовнішні умови життя людини, які можуть мати вплив, наприклад Covid-19 та війна) та **вторинні** (різні психологічні фактори, наприклад втрата близьких, роботи, житла внаслідок бойових дій);
- **міжкультурні** (національність, релігія та звичаї) та **культурно-специфічні** (особливості притаманні певній національності або релігійній спільноті);
- **вербальні** (особливості пов'язані з мовою, наприклад носії діалекту або іншої мови) та **невербальні** (немовні особливості, які містять особливості зовнішнього вигляду, мови тіла, міміки, голосу, використання соціальних сигналів; особливості часу і простору) [5, 11].

Труднощі, через які складно реалізувати комунікацію вчителя з батьками можна розділити за критерієм тривалості:

- **короткотривалі** (обставини, які можна швидко владнати та повернутись до своїх задач) ;
- **довготривалі** (спричинені суб'єктивними та об'єктивними факторами, у зв'язку з якими людина не має фізичної змоги, через свій психологічний стан бути учасником соціально педагогічної комунікації).

Отже, на шляху реалізації якісної комунікації між вчителем та батьками можуть виникнути перешкоди, які мають класифікацію та зумовлені різними причинами. Вони можуть залежати від самої людини, її психологічного стану, навколишнього середовища та умов життя тощо.

2.2. Комунікативні бар'єри в спілкуванні вчителя та батьків

Як уже говорилося раніше, у соціально-педагогічній взаємодії можуть виникати різні непорозуміння та труднощі, які згодом переростають в комунікативні бар'єри. Якщо спиратися на визначення, то бар'єр у соціально-педагогічній взаємодії - це певний стан людини, який перешкоджає налагодженню стосунків між представниками сім'ї та школи.

Бар'єр психологічного стану виникає тоді, коли на одну зі сторін впливають різні фактори, які шкодять її психічному здоров'ю. У зв'язку з останніми подіями (Covid-19, війна) багато батьків, учнів та вчителів потерпають від хронічного стресу, в умовах якого дуже важко налагоджувати якісну співпрацю. Велика кількість людей втратила близьких, житло та роботу і перебувала в загрозованих для життя умовах. Ці всі обставини негативно впливають на психічне здоров'я та є складною перешкодою для реалізації умов партнерства.

Бар'єр зайнятості виникає тоді, коли у батьків учня через певні обставини не вистачає часу на участь у шкільних справах. Зазвичай причиною зайнятості є робота і тому батьки мають щільний графік. Особливо в останній час, коли багато компаній припинили свою діяльність в Україні через війну, тим самим позбавивши робочих місць велику кількість людей. Також частина батьків займається волонтерством, тому вони постійно переміщуються та знаходяться в небезпеці, що не дає їм можливості весь час комунікувати з вчителем.

Бар'єр виховних традицій полягає в тому, що сім'я учня має протилежні погляди на виховання, аніж вчитель. Деякі батьки бажають виховувати дітей традиційними методами та в дусі покори або навпаки, давати дитині цілковиту свободу та всюдозволеність, а до думок вчителя не бажають прислухатися, вважаючи свої методи виховання єдиними вірними.

Бар'єр віку часто може стати перешкодою на шляху реалізації конструктивної співпраці, тому, що велика різниця у віці між комунікантами може викликати непорозуміння. Наприклад, молоді батьки мають своє бачення стосовно

сучасного виховання, а вчитель старшого віку, який виховувався в зовсім інші часи, бачить виховання в ракурсі своєї епохи.

Бар'єр вигаданого ідеалу виникає на підґрунті того, що батьки мають власне бачення того, як має виглядати вчитель та виховання. Це шаблонне враження формується ще до того, як їхня дитина іде до школи. Зазвичай, вони розчаровуються у своїх ідеалах і починають упереджено ставитися до представників навчального закладу, адже ті не виправдали їх сподівань. Варто зазначити, що в таких батьків зазвичай дуже завищені уявлені, які інколи можуть далеко не збігатися з реальністю.

Бар'єр уявлення про необхідні предмети виникає коли батьки або вчителі мають власні переконання стосовно того, які шкільні предмети має опанувати учень. Наприклад батьки можуть вважати, що математика та українська мова важлива, а англійська – ні. Або навпаки, вчителі можуть наголошувати на основних предметах, нехтуючи іншими. На підставі цього, можуть виникати непорозуміння, але варто зазначити, що шкільна програма передбачає якісного опанування усіх навчальних дисциплін учнем.

Бар'єр різниці поведінки полягає в тому, що батьки звикли бачити свою дитину з одного боку, а в школі вона може себе поводити по-іншому. Зазвичай, дитина відчуваючи відсутність батьківського контролю, може давати волю своїм бажанням та емоціям, що інколи може виходити за межі шкільної дисципліни. Суперечність полягає в тому, що батьки не вірять в слова вчителя, а вчитель не вірить в слова батьків.

Бар'єр особистісних взаємин може викликати багато труднощів в спілкуванні батьків з вчителями. Тому, що воно залежить від спілкування учня з батьками. Вчителі часто потрапляють в ситуацію, коли учень отримавши низький бал, починає звинувачувати вчителя, що він несправедливо оцінив його. Зазвичай, такі учні є жертвами батьківського перфекціонізму, який являє собою сувору відповідальність за оцінку та відсутність права на помилку. Страх перед

осудом батьків змушує учня налаштовувати батьків проти вчителя, без справедливих на те причин.

Бар'єр невміння спілкуватися виникає, коли якась зі сторін виявляє зневажливе ставлення, демонструє зверхність та байдужість. Зазвичай, це звична манера спілкування людини та вона може не підозрювати, що щось не так. Але для співрозмовника таке спілкування та відношення може бути неприпустимим.

Бар'єр недостатньої технологічної підготовленості виникає тоді, коли вчитель закритий до інновацій та удосконалення методів навчання. Наприклад, вчитель може бути не готовий до формату дистанційного навчання, адже не має досвіду роботи з інтернет-платформами та ресурсами, навіть будиши найкваліфікованішим педагогом. Сучасна система освіти вимагає гнучкості та пристосованості до будь-яких несприятливих умов. Тому можуть виникнути непорозуміння стосовно формату навчання, здачі завдань та проведення заходів.

Бар'єр приховування педагогічних труднощів полягає в небажанні педагога обговорювати з батьками складнощі, які можуть виникати в реалізації його професійної діяльності. Цим самим, він намагається якось приховати свої невдачі замість того, щоб просто визнати їх. За таких умов складно налагодити комунікацію між вчителем та батьками.

Отже, ніяка взаємодія у системі «людина-людина» не може обійтися без непорозумінь, які згодом можуть перерости в бар'єри. Перешкоди не завжди мають негативні наслідки для партнерства. Якщо обидві сторони вчасно зрозуміють проблему, яка не дає зрушити з місця, то вони зможуть зробити перший крок назустріч один одному.

2.3. Рекомендації щодо подолання перешкод на шляху реалізації соціально-педагогічного партнерства

Як розглядалося раніше, що в будь-якій взаємодії між людьми можуть виникати труднощі, які згодом можуть переростати в бар'єри. За наявності перепон, процес співробітництва уповільнюється або унеможлиблюється, не маючи жодної результативності. Для того, щоб взаємодія між батьками та вчителями була ефективною, представникам сім'ї та школи учня варто зробити все можливе аби налагодити взаємозв'язок.

Для того, щоб батьки могли покращити комунікацію з вчителем, варто дотримуватись таких порад.

1. Дайте зрозуміти вчителю, що вам не байдуже. Батькам варто продемонструвати зацікавленість справами школи та класу та за потреби запропонувати свою допомогу. Якщо більша частина батьків виявить небайдужість, це замотивує педагога до співпраці. Можливо вчитель давно обдумував якийсь спільний проєкт, який би оптимізував навчально-виховний процес. Цим самим батьки виявлять своє сприяння цікавим ідеям вихователя, надаючи простір для професійної реалізації.

2. Працюйте в команді з вчителем. Згідно з концепцією Нової української школи одним з основних орієнтирів є розподілене лідерство. Вчитель відповідає за безпечний навчальний процес та гідне ставлення всередині учнівського колективу, але є правила школи та класу, які саме батьки зможуть донести зрозуміліше. За традиційними поглядами лише вчитель має виховувати, а роль батьків є опосередкованою. Для сучасної системи освіти такі підходи є недостатньо ефективними. Більш результативним буде розподілення завдань щодо виховання. Таким чином, усі учасники соціально-педагогічної взаємодії зможуть докласти усіх зусиль задля того, щоб зорієнтувати дитину та допомогти їй адаптуватися до шкільних правил та процесу навчання.

3. Знайдіть час для вчителя. У зв'язку з останніми подіями це стало складніше зробити внаслідок великої зайнятості батьків. Якщо не має можливості запланувати індивідуальну зустріч, можна зателефонувати вчителю. Спілкування з педагогом дасть батькам нову інформацію про специфіку розвитку їхньої дитини та її навчальні здібності. А вчитель від батьків дізнається про певні особливості поведінки учня, що дасть йому можливість ефективніше впливати на його навчальні здобутки. Ця обопільна проінформованість сприяє взаєморозумінню між батьками та вихователем.

4. Які б не були ваші погляди стосовно навчання та виховання, спробуйте знайти компроміс з вчителем. Все ж таки він має вищу освіту та більш компетентний в цьому питанні. Батьки завжди можуть зазначити, що б вони хотіли змінити або додати в процесі виховання. Варто обговорити проблемні питання, які викликають сутічки та разом визначитись, якої стратегії виховання дотримуватись. Таким чином кожна сторона зробить крок назустріч один одному заради досягнення поставленої мети.

5. Завжди аргументуйте свої пропозиції та зауваження. Батьки мають право висловлюватись стосовно того, що їм подобається чи не подобається в навчально-виховній діяльності вчителя, але це має бути конструктивний діалог, в якому всі залишаться почутими. Чим краще вони пояснять, тим краще їх зрозуміє вихователю. В такому питанні варто бути чесними та відкритими та намагатися пояснити причини чому ви так, чи інакше вважаєте. Це сприятиме якісній комунікації, яка буде ґрунтуватися на довірі один одного.

6. Здобуйте нові знання разом з дітьми. Як говорить стара приказка «вік живи - вік учись», саме тому батьки разом зі своїми дітьми мають здобувати знання. Але діти опановують шкільні предмети, а батьки нові психолого-педагогічні знання. Їх можна здобувати з літератури, відеокурсів та відеоматеріалів або з різних освітніх платформ, які спеціально орієнтовані на батьків учнів та містять доступний та зрозумілий виклад матеріалу. Таким чином

батьки визначаються з поглядами на виховання своєї дитини, завжди будуть в курсі інновацій та знайдуть спільну мову з вчителем учня.

7. Перевіряйте інформацію про вчителя яка надходить від вашої дитини. Інколи трапляється так, що дитині може не подобатись вчитель, і вона починає налаштовувати батьків проти нього. В цій ситуації варто поговорити як з дитиною, так і вчителем, щоб зрозуміти чому в дитини могла скластися така думка чи справедливі ці нарікання. Якщо вчасно зрозуміти в чому причина, то можна запобігти упередженому ставленню до вчителя.

Для того, щоб вчитель міг покращити комунікацію з батьками учня варто дотримуватись таких порад.

1. Будьте чуйними. Інколи батьки можуть бути наполегливими стосовно питань які обходять учня. Це зумовлено тим, що вони хочуть, щоб їх дитина перебувала в комфортному навчальному середовищі. В таких випадках буде корисно застосувати техніку активного слухання, для того, щоб дати зрозуміти батькам, що вихователь зрозумів, яка проблема стоїть за їхнім занепокоєнням. Таким чином вчитель продемонструє, що він готовий звернути увагу на те, що хвилює батьків. Це допоможе їм знизити тривожність стосовно проблемних питань, а для вихователя це буде можливість порозумітися з батьками задля спільної плідної співпраці.

2. Підтримайте батьків. У зв'язку з війною багато школярів та батьків втратили рідних, житло та роботу що завдало шкоди їхньому психологічному здоров'ю. Внаслідок цього батьки не можуть активно співпрацювати з вихователем. В таких випадках учителю варто родини, які потрапили в такі обставини. Варто розуміти, що зараз такі родини проходять тривалу психологічну реабілітацію, яка займатиме певний час перш ніж батьки зможуть брати участь у шкільних справах. Тому вихователю варто продемонструвати готовність допомогти родині, адже це посприє налагодженню комунікації між школою та батьками з метою взаємопідтримки.

3. Професійне самовдосконалення. В сучасних несприятливих умовах вчитель має бути гнучким та швидко адаптуватися. У цьому процесі він розвивається, здобуває нові знання та професійні навички. Вихователь, який має у своєму арсеналі велику кількість новітніх методик та вміє їх адаптувати під будь-які обставини, матиме попит та схваленням у батьків. Таким чином, вчитель самовдосконалюючись не лише привносить щось нове в навчально-виховний процес, а й мотивує на це батьків учнів.

4. Не приховуйте педагогічні труднощі. Часом вчителі не говорять про те, що їм не вдається, адже існує стереотип, що вчитель має бути ідеальним у всьому. Останнім часом це питання особливо актуальне, тому, що велика кількість учнів постраждала від наслідків воєнних дій і це має вплив на їхню поведінку та ставлення до навчання. Знову повернути дітей до навчання – складне завдання, з яким вчитель самотійно не впорається. В таких випадках варто залучитися допомогою шкільного психолога та батьків, задля того, щоб допомогти постраждалим дітям адаптуватися до шкільних умов. Саме тому, вчителям не варто приховувати професійні труднощі, а краще попросити про допомогу, щоб разом підтримати дітей та посприяти їхній адаптації.

5. Завжди інформуйте батьків не лише стосовно навчальних досягнень учня, а й стосовно шкільних чи класних заходів, різних цікавих проєктів та ініціатив. По-перше, у батьків буде гарне враження про навчальний заклад, який проводить різні цікаві заходи з метою урізноманітнення шкільної буденності. Ці заходи можуть мати виховний, творчий, пізнавальний або розважальний характер, головне, що якомога більше учасників навчально-виховного процесу було залучено. По-друге, якщо учня та їх це зацікавить, то вони зможуть взяти активну участь, що посприє їхній ініціативності надалі. Якщо батьки помітять користь та результат від цієї співпраці, вони матимуть мотивацію проводити різні спільні частіше.

Отже, можна підсумувати, що якісна комунікація між вчителем та батьками ґрунтується на розумінні, довірі, взаємопідтримці, самовдосконаленню та

ініціативності. Учасники навчально-виховного процесу дотримуючись вищезазначених рекомендацій зроблять процес соціально-педагогічної взаємодії значно ефективнішим.

Висновки до другого розділу

Комунікація в соціально-педагогічному середовищі має свої труднощі. Адже ніяка взаємодія між людьми, особливо в освітньому середовищі, не може обійтися без непорозумінь. Труднощі можуть бути зумовлені низкою причин, на які людина не завжди має вплив. Ці перепони можуть перерости в бар'єри, які стають на заваді конструктивної співпраці батьків та вчителя. Для того, щоб здолати ці бар'єри, усі учасники соціально-педагогічної взаємодії мають дотримуватись рекомендацій, які спрямовані на поліпшення взаємин між вчителем та батьками.

ВИСНОВКИ

Сучасна система освіти України прагне до самовдосконалення шляхом впровадження нових реформ, які будуть кардинально відрізнятися від традиційної методики. Адже до цього вона не була розрахована на індивідуальний підхід, ініціативу з боку батьків та культуру розмаїття. Тому з'явилася нагальна потреба в альтернативі, якою стала концепція Нової української школи, яка має на меті особистісно-орієнтоване ставлення, формування довіри, розподілення обов'язків між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

На думку вітчизняних вчених, взаємодія школи та сім'ї є важливою частиною процесу виховання. Адже саме в родині закладаються моральні якості дитини з якими потім працює вчитель в школі, і від того наскільки якісним буде сімейне виховання залежить успішність навчальних досягнень учня. Саме тому, такий вид взаємодії можна охарактеризувати поняттям «соціально-педагогічне партнерство», яке має на меті реалізацію співпраці між вчителем та батьками.

В процесі переходу від традиційної моделі виховання до сучасних методів концепції Нової української школи можуть виникнути перешкоди, які ускладнюватимуть реалізацію співпраці навчального закладу з сім'єю. Наявність перепон говорить про те, що спілкування в педагогічному середовищі є складним процесом, який пов'язаний з виникненням різних труднощів, які призводять до ускладненої комунікації. Непорозуміння та складнощі можуть згодом перерости в комунікативні бар'єри, можуть бути зумовленими різними причинами.

Задля налагодження ефективної співпраці між вчителем та батьками варто дотримуватись рекомендацій, які базуються на довірі, взаєморозумінні, ініціативності, чесності, повазі та підтримці.

Отже, можна зробити висновок, що комунікативні бар'єри в спілкуванні вчителя та батьків негативно впливають на розвиток їх партнерської взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович С. Д. Мовленнєва комунікація / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова: Підручник. - К.: Центр навч. л-ри, 2004.
2. Ветрова С. Є. Батьки і початкова школа: Партнерство заради дитини. Х. : «Ранок», 2009. 160 с.
3. Виноградова Т. Взаємодія батьків і педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління. Педагогічна скарбниця Донеччини. 2003. №2. С. 51-52
4. Канадська система освіти - ПСИХОЛОГІС. ПСИХОЛОГІС - енциклопедія практичної психології.
URL: http://psychologis.com.ua/kanadskaya_sistema_obrazovaniya.htm (дата звернення: 26.04.2023).
5. Козирєв М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. 2014. Вип. 1. С. 201 – 211.
6. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: Монографія / Т.В. Кравченко. – К.: Фенікс, 2009. – 416 с
7. Макаренко А.С. Книга для батьків. Пер. з рос.— К.: Рад. школа, 1980 - 160 с.
8. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. К. : Стилос, 2006.
9. Матвієнко О. В. Формування педагогічної культури батьків у процесі педагогічної взаємодії сім'ї та школи. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2015. Вип. 19(2). С. 6-15.
10. Миропольський © Золотухіна С.Т., Шевцова Т.В., 2013 С.Т. Золотухіна.
URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6I4ohv52AKMJ:irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpkhnpu_ped_2013

[43_26.pdf&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=avast-a-1](#) (дата звернення: 26.04.2023).

11. Мусатов С. Педагогічна комунікація: Психологічні витoki та особливості // Освіта і управління. - 1999. - Т. 3. - № 3.
12. Нова українська школа. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 26.04.2023).
13. Оржеховська В. М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі Х. : Видавництво «Точка», 2007. 192 с.
14. Особливості здійснення співпраці закладів дошкільної освіти та сімей вихованців у Польщі. Молодь і ринок. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/236346/234855> (дата звернення: 27.04.2023).
15. Партнерська педагогіка в Україні: становлення та розвиток. Головна сторінка DSpace. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/28526/Shevchuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 27.04.2023)
16. Повалій Л. В. Взаємодоповнююча роль школи і сім'ї у формуванні гуманних батьківсько-дитячих взаємин. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. №1. С. 401-410.
17. Рацул А. В. О. Сухомлинський про сімейно-шкільне та родинне виховання / А. В. Рацул // Наукові записки. – Випуск 78 (1). – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – с. 103–106.
18. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання / К. Д. Ушинський. – Київ : Рад. шк., 1974. – 152 с.
19. Щілінська Г. В. Комунікативні бар'єри у процесі міжкультурної взаємодії студентів та шляхи їх вирішення. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2015. Вип. 18. С. 50 – 58.

РЕЗЮМЕ

курсової роботи студентки групи Сл(укр) 03-21 Телюк Софії Василівни з психології на тему «Психологічні особливості комунікації вчителя з батьками»

Метою даної роботи є розкриття психологічних особливостей партнерської комунікації вчителя початкової школи з батьками. Для досягнення поставленої мети в ході роботи було розглянуто поняття соціально-педагогічної взаємодії, проаналізовано світовий досвід реалізації педагогіки партнерства в навчально-виховному середовищі, визначено можливі причини виникнення труднощів та бар'єрів та сформовано рекомендації щодо подолання перешкод.

Ключові слова: соціально-педагогічне партнерство, взаємодія, комунікація, співпраця, навчально-виховний процес, перешкоди, бар'єри, труднощі.

RESUME

course work of the student of the group Sl(Ukr) 03-21 Sofiia Vasylivna Teliuk in psychology on the topic "Psychological features of the teacher's communication with parents"

The purpose of this work is to reveal the psychological features of the primary school teacher's partnership communication with parents. In order to achieve the set goal, the concept of socio-pedagogical interaction was considered, the world experience of implementing partnership pedagogy in the educational environment was analyzed, the possible causes of difficulties and barriers were determined, and recommendations were made to overcome obstacles.

Keywords: socio-pedagogical partnership, interaction, communication, cooperation, educational process, obstacles, barriers, difficulties.